

Právo na prístup k informáciám o životnom prostredí v hospodársky vyspelých krajinách

B. Gašparíková: The Right to Information on the Environment in Economically Developed Countries. Život. Prostr., Vol. 31, No. 4, 176–179, 1997.

In democratic countries well developed economically, the right to information has been applied for some time. Legal rules regulating this right can be divided into two groups. The first one is applied in countries having a wide range of basic legal regulations of free access to information within the framework of which it is possible to obtain also information on the environment (e.g. USA, Canada, the Netherlands). The second group of legal rules is applied in countries having a special law concerning the right for access to information on the environment (e.g. Austria, Germany). The article examines the effort to integrate the right for access to information on the environment within the framework of the European Union Directive of the Council No. 90/313/EEC on free access to information on the environment. It was also used for making legal amendments concerning the access to environment information in Austria, Germany and the Netherlands. For the purposes of comparison legal systems valid in the USA and Canada also are mentioned.

V hospodársky vyspelých krajinách s rozvinutou demokraciou sa právo na prístup k informáciám o životnom prostredí uplatňuje už dlhší čas. Právne predpisy, ktoré toto právo upravujú, možno rozdeliť v zásade do dvoch skupín. Prvá sa uplatňuje v štátoch, ktoré majú širokú všeobecnú právnu reguláciu voľného prístupu k informáciám a v rámci nej sa umožňuje prístup aj k informáciám o životnom prostredí (napr. USA, Kanada, Holandsko). Druhá skupina sa uplatňuje v štátoch, ktoré majú osobitný zákon o prístupe k informáciám o životnom prostredí (napr. Rakúsko, Nemecko).

Európska únia

Za účelom zjednotenia právnej úpravy v rámci štátov Európskej únie bola r. 1990 vydaná **Smernica Rady č. 90/313/EHS o voľnom prístupe k informáciám o životnom prostredí**.

Cieľom tejto smernice je zabezpečiť voľný prístup k informáciám o životnom prostredí nachádzajúcim sa

na úradoch, zabezpečiť ich rozširovanie a ustanoviť základné predpoklady, za ktorých sa tieto informácie môžu sprístupniť.

Smernica vymedzuje pojem *informácia o životnom prostredí* ako informáciu o stave zložiek životného prostredia, o činnostiach, ktoré životné prostredie poškodzujú a o opatreniach, ktoré slúžia na jeho ochranu.

Pojmom *úrad* sa označujú tie inštitúcie verejnej správy, ktoré vykonávajú na národnej, regionálnej alebo lokálnej úrovni úlohy v starostlivosti o životné prostredie a zároveň disponujú informáciami o životnom prostredí. Výnimku tvoria orgány zákonodarnej a súdnej moci.

Smernica ukladá úradom zabezpečiť poskytnutie informácií každej fyzickej aj právnickej osobe, ktorá o to požiada, bez toho, aby musela preukazovať dôvod záujmu. Zároveň sa taxatívnym spôsobom uvádzajú dôvody, kedy členské štáty môžu pripustiť zamietnutie žiadosti o poskytnutie informácie (napr. obchodné tajomstvo, ale aj ak by poskytnutie informácie zvýšilo pravdepodobnosť poškodenia životného prostredia).

Lehota na oznámenie odpovede žiadateľovi (kladnej

aj zápornej) je najviac 2 mesiace. V prípade zamietnutia alebo nedostatočnej odpovede musí mať žiadateľ právo obrátiť sa na príslušný orgán alebo na súd.

Smernica pripúšťa, že členské štáty môžu ustanoviť primeraný poplatok za poskytnutie (nie za získanie) informácie.

Rozlišuje sa tzv. *pasívne poskytovanie informácií* – ak ju úrad poskytuje na žiadosť žiadateľa a *aktívne poskytovanie informácií* – ak úrad z vlastnej iniciatívy vydáva správy a iné informácie o životnom prostredí.

Rakúsko

Nadväzne na spomínanú Smernicu Rady prijalo Rakúsko **Spolkový zákon o prístupe k informáciám o životnom prostredí č. 495/1993 BGBl.** Jeho cieľom je informovať verejnosť o životnom prostredí oboma spôsobmi – aktívnym aj pasívnym.

Zákon vymedzuje informácie o životnom prostredí ako informácie o:

- stave zložiek životného prostredia a ich zmenách,
- zámeroch alebo činnostiach, ktoré sú, alebo môžu byť nebezpečné pre ľudí alebo životné prostredie,
- vlastnostiach chemických látok, odpadov, nebezpečných organizmov, žiarenia a hluku, ktoré poškodzujú životné prostredie,
- opatreniach na ochranu a zlepšenie stavu zložiek životného prostredia, najmä vo forme programov.

Správne orgány pôsobiace v oblasti ochrany životného prostredia a im podriadené organizácie (napr. ministerstvo životného prostredia, Spolkový úrad životného prostredia, živnostenské úrady, vodné úrady, banské úrady, lesné úrady atď.) sú povinné poskytovať informácie o životnom prostredí, ak ich majú k dispozícii.

Právo na prístup k informáciám má každý, t.j. každá fyzická i právnická osoba, občania Rakúska aj cudzinci, a to bez preukazovania právneho záujmu. Zákon ustanovuje aj prípady, kedy sa informácie neposkytnú, t.j. kedy prevažuje záujem na ich utajení.

O informáciu sa žiada v zásade písomne, odpovede na otázky o aktuálnom stave denne meraných veličín možno hlásiť aj ústne alebo telefonicky. Odpoveď sa poskytuje vo forme primeranej prípadu, a to v zásade bezodplatne. Počíta sa však s tým, že pre oznámenia spojené s väčšími nárokmi ustanoví vláda nariadením paušalizované náhrady. Žiadosti o poskytnutie informácií nepodliehajú správny poplatkom.

Na žiadosť o informáciu musí úrad odpovedať bez zbytočného odkladu, najneskôr do 8 týždňov.

Ak možno predpokladať, že poskytnutím informácie by mohlo byť dotknuté obchodné alebo podnikové tajomstvo, príslušný úrad sa spýta majiteľa tohto tajomstva, či súhlasí s poskytnutím informácie. Majiteľ ta-

jomstva musí zdôvodniť, či a z akých dôvodov trvá na utajení. Ak orgán po uvážení stretu záujmov informáciu napriek tomu sprístupní, oznámi to majiteľovi uvedeného tajomstva.

O neposkytnutí informácie sa na žiadosť žiadateľa vydáva rozhodnutie v správnom konaní. Ak informáciu odmietne poskytnúť inštitúcia, ktorá nie je oprávnená rozhodovať v správnom konaní, odstúpi žiadosť o rozhodnutie príslušnému orgánu. O odvolaní rozhoduje nezávislý správny senát príslušnej spolkovej krajiny.

Nemecko

V SRN platí **zákon z 8. júla 1994 na prevzatie Smernice Rady 30/313/EHS o voľnom prístupe k informáciám o životnom prostredí.**

Účelom tohto zákona je umožniť voľný prístup k informáciám, ktoré sa nachádzajú na úradoch. Úradom je v zmysle zákona každé miesto, ktoré podľa zákona o správnom konaní plní úlohy v ochrane životného prostredia. Vyňaté sú zákonodarné a súdne orgány, ako aj úrady plniace také úlohy v ochrane životného prostredia, ktoré vyplývajú z predpisov o ochrane životného prostredia pre každého. Povinnosť poskytovať informácie o životnom prostredí majú aj fyzické a právnické osoby, ktoré vykonávajú verejnoprávne úlohy v oblasti životného prostredia a podliehajú dozoru úradov.

Informáciami o životnom prostredí sa rozumejú v písomnej alebo obrazovej forme, alebo na iných nosičoch uvedené údaje o stave vôd, ovzdušia, pôdy, flóry a fauny a ich prirodzeného prostredia, ďalej o činnostiach zafažujúcich životné prostredie (napr. hlukom) a o opatreniach na ochranu životného prostredia vrátane administratívnych opatrení a programov.

Právo na prístup k informáciám má každý. Úrad alebo príslušná fyzická či právnická osoba umožní nahliadnutie do spisov alebo iných datových nosičov, alebo ich dá k dispozícii.

Žiadosť o informáciu musí byť určitá a musí z nej byť jasné, aké informácie sa žiadajú.

Informácia sa musí sprístupniť najneskôr do 2 mesiacov, pričom úrad či iná osoba nie sú povinní overovať jej obsahovú správnosť.

Ak žiada o rovnakú informáciu naraz viac ako 50 ľudí, možno postupovať podľa zákona o správnom konaní a informáciu zverejniť v mieste obvyklým spôsobom.

Zákon stanovuje prípady, keď sa informácia neposkytne. Ide najmä o prednosť záujmov obrany štátu, dôverné porady orgánov, verejnú bezpečnosť, alebo ak by sa sprístupnením informácie životné prostredie ohrozilo, ale aj o dôvody ochrany osobných údajov, du-

ševného vlastníctva a pod. Ak je informácia označená ako súčasť obchodného tajomstva, musí majiteľ tajomstva preukázať úradu záujem na jej neprístupnení.

Žiadosti podané zjavne za účelom zneužitia zákona (napr. ak žiadateľ informáciou už disponuje) sa zamietnu. Informácie, ktoré poskytla úradu bez právnej povinnosti tretia osoba, možno sprístupniť len s jej súhlasom.

Za postup podľa tohto zákona sa platia poplatky, ktoré majú kryť náklady spojené s poskytnutím informácie, pričom vláda je splnomocnená upraviť ich výšku.

Holandsko

V Holandsku platí všeobecný **zákon z 31. októbra 1991 o prístupe verejnosti k vládnym informáciám**, ktorý nahradil starší zákon z r. 1962.

Administratívnymi orgánmi, ktoré sú povinné sprístupňovať informácie, sú ministerstvá, exekutívne orgány provincií a obcí, vodné úrady a iné inštitúcie určené vládou. Dokumentom je písomný doklad alebo iný materiál obsahujúci údaje, uchovávaný administratívnou autoritou.

Každý môže požiadať administratívny orgán, agentúru, službu alebo spoločnosť vykonávajúcu činnosť, za ktorú je zodpovedný štátny orgán, o poskytnutie informácie týkajúcej sa administratívnej veci. Žiadateľ má špecifikovať, o akú vec alebo dokument ide. Ak bola žiadosť podaná písomne, aj odpovedať treba písomne.

Administratívny orgán rozhodne o poskytnutí žiadanej informácie bez zbytočného odkladu, najneskôr však do 15 dní. Túto lehotu možno predĺžiť najviac o ďalších 15 dní, o čom treba žiadateľa informovať.

Informácie môže administratívny orgán poskytovať rôznymi spôsobmi, ktoré zákon taxatívne vymenúva (je to napr. kópia dokladu alebo iný spôsob poskytnutia plného textu, povolenie nahliadnuť do spisu, vyhotovenie extraktu z dokumentov). Orgán si sám volí niektorý z možných postupov s cieľom zabezpečiť hladký priebeh procesu.

Zákon ukladá administratívnym orgánom povinnosť, aby pravidelne informovali o svojej činnosti verejnosť.

Ustanovuje tiež, ktoré informácie nepodliehajú povinnosti zverejňovania. Ide najmä o informácie súvisiace s bezpečnosťou štátu, ohrozujúce vzťah Holandska a iných štátov, týkajúce sa trestného stíhania, ochrany súkromného vlastníctva atď. Ak sa žiadosť týka informácie obsiahnutej v internom materiáli orgánu, neprístupňujú sa v ňom uvedené osobné stanoviská. V záujme efektívnej demokratickej štátnej správy sa môžu poskytnúť aj osobné názory, ale len v takej podobe, aby sa nedala zistiť konkrétna osoba, ktorá názor zastávala.

Vykonávací predpis má určiť poplatky za poskytnutie informácií (za kópie, extrakty atď.).

Proti rozhodnutiu vydanému podľa tohto zákona sa možno odvolať spôsobom a za podmienok upravených osobitným zákonom o odvolaniach proti správne rozhodnutiu.

Právo na informácie má každý (občan, cudzinec, podnikateľ, mimovládne organizácie a pod.). Informácie podľa tohto zákona nemožno požadovať priamo od podnikateľov. Úrady poskytujúce informácie získané od podnikov nie sú povinné overovať ich správnosť, ale sú oprávnené tak urobiť.

Na porovnanie uvádzame aj informáciu o právnej úprave v dvoch vyspelých štátoch, ktoré nie sú členmi Európskej únie.

Spojené štáty americké

V USA platí od roku 1966 **federálny zákon o voľnom prístupe k informáciám** (The Federal Freedom of Information Act – FOIA). Povinnosť sprístupňovať informácie ukladá štátnym agentúram, vojenským orgánom, vládnym a vládou kontrolovaným organizáciám a iným inštitúciám v exekutívnej oblasti vrátane výkoného úradu prezidenta.

Zákon ukladá povinnosť publikovať určené informácie vo Federálnom registri, najmä prehľad, kde a akým spôsobom môže verejnosť získať informácie, aké formuláre sú na to potrebné, kde sú dostupné a pod. Agentúry sú povinné sprístupňovať verejnosti na nahliadnutie a odkopírovanie záverečné stanoviská v jednotlivých prípadoch vrátane všetkých, aj protirečivých názorov, ďalej stanoviská, ktoré neboli zverejnené vo Federálnom registri, ako aj manuály pre administratívnych pracovníkov, ktoré majú význam pre verejnosť. Povinnosť sprístupnenia sa netýka materiálov, ktoré už boli publikované alebo kópií, ktoré sa dajú kúpiť. V materiáloch možno vymazať konkrétne personálne údaje.

Agentúry musia neustále aktualizovať a sprístupňovať verejnosti na nahliadnutie zoznam materiálov, ktoré ony vydali alebo prijali a minimálne raz štvrtročne ho publikovať.

Každá agentúra vydá predpis o výške poplatkov za poskytovanie informácií, ktorý musí byť v súlade s predpisom riaditeľa Úradu riadenia a rozpočtu. V predpise sa stanovujú rozumné poplatky za informácie poskytované na komerčné a iné účely (napr. vzdelávanie). Bezplatne sa poskytujú dokumenty o dôležitých vládných aktivitách, ak záujem žiadateľa nie je primárne komerčný. Poplatky majú byť vo výške zodpovedajúcej nákladom na poskytnutie informácie. Ak nebola žiadosť motivovaná komerčným záujmom, poplatok sa nežiada za prvé dve hodiny času vyhľadávania informácie a za prvých sto kopírovaných strán.

Agentúra vybaví žiadosť o poskytnutie informácie do 10 dní – alebo ju poskytne, alebo rozhodne o jej neposkytnutí. Proti rozhodnutiu o neposkytnutí informácie sa žiadateľ môže odvolať. O odvolaní agentúra rozhodne do 20 pracovných dní. Ak žiadateľ s rozhodnutím nesúhlasí, môže sa obrátiť na súd. Lehotu na poskytnutie informácie možno vo výnimočných prípadoch predĺžiť, najmä ak treba preskúmať veľké množstvo materiálov alebo konzultovať s inou agentúrou.

Nezverejňujú sa najmä informácie týkajúce sa národnej obrany, obchodného tajomstva, finančných informácií o osobách a pod.

Podľa tohto zákona každá agentúra každoročne zasiela správu o svojej činnosti parlamentu. Správa obsahuje počet zamietnutých žiadostí, počet odvolaní, osobu zodpovednú za zamietnutie, disciplinárne opatrenia, ktoré sa urobili v tejto súvislosti, kópiu predpisu o poplatkoch a celkovú sumu poplatkov vybraných za informácie poskytnuté agentúrou.

Kanada

V Kanade platí rozsiahly a podrobný všeobecný **zákon o prístupe k informáciám z r. 1980**. Podľa neho sú povinné poskytovať informácie vládne inštitúcie, ktoré zákon v prílohe vymenúva, pričom ich zoznam možno meniť vykonávacím predpisom. Právo na prístup k informáciám má len kanadský občan.

Každý minister je povinný najmenej raz ročne publikovať prehľad druhov informácií, ktoré sa nachádzajú v pôsobnosti ministerstva, popis manuálov používaných zamestnancami, ako aj meno a adresu úradníka, ktorému sa majú zasielať žiadosti o informácie. Každé dva roky ministerstvá publikujú bulletin o postupe pri uplatňovaní tohto zákona.

Žiadosť o poskytnutie informácie má byť písomná a dostatočne presná. Do 30 dní od jej doručenia sa žiadateľovi musí informácia poskytnúť, alebo oznámiť, že sa mu neposkytne. Vo výnimočných prípadoch sa lehota môže predĺžiť, o čom musí byť žiadateľ vopred informovaný s tým, že sa môže sťažovať u Komisarára pre informácie. Ak sa lehota predĺži o viac ako 30 dní, musí Komisarára pre informácie informovať priamo vedúci príslušnej inštitúcie.

Zákon presne ustanovuje, kedy sa poskytnutie informácie zamietne (obrana štátu, zahraničné vzťahy, trestné stíhanie, obchodné tajomstvo, osobné údaje a pod.). Poskytnutie informácie možno odmietnuť aj v tom prípade, ak ju má vládna inštitúcia publikovať do 30 dní od podania žiadosti.

Ak sa požaduje informácia týkajúca sa tretej strany, vedúci vládnej inštitúcie ju požiada o súhlas. Ak tretia strana nesúhlasí s poskytnutím informácie, musí uviesť

dôvody. Vedúci vládnej inštitúcie dôvody posúdi a rozhodne, či sa informácia poskytne, alebo neposkytne.

Žiadateľ platí dva druhy poplatkov – poplatok za uplatnenie zákona (súčasne s podaním žiadosti) a poplatok vo výške nákladov za urobenie kópií (pred ich vyhotovením). Výšku poplatkov určujú vykonávacie predpisy. Môže sa spolatniť aj čas potrebný na vyhľadanie informácie, najviac však 5 hodín. Platbu možno žiadať zálohovo vopred.

Dohľadom nad dodržiavaním tohto zákona je poverený Komisarár pre informácie, ktorého schvaľuje parlament na obdobie 7 rokov. Má právo vyžadovať plnenie zákona, vstupovať do budov vládnych inštitúcií, vyžadovať správy a zisťovať podklady. Možno povedať, že ide o ombudsmana pre informácie.

Žiadateľ, ktorému sa odmietlo poskytnutie informácie, môže sa po uplatnení sťažnosti u Komisarára pre informácie obrátiť na Federálny súd. V konaní pred Federálnym súdom má Komisarár pre informácie postavenie účastníka konania.

